

Прикази књига Book Reviews

Aleksander Wilkoń, *Spójność i struktura tekstu. Wstęp do lingwistyki tekstu*, Kraków : Universitas, 2002, 304 s.

387

Chyba żaden stylistyk nie przejdzie obojętnie obok opracowań lingwistycznotekstowych. Niezależnie od tego, jak traktuje się relację lingwistyka tekstu – stylistyka, obie domeny łączy bardzo wiele. Zainteresowanie jest tym bardziej uzasadnione, gdy autorem takiego opracowania i do tego o charakterze syntetycznym stał się badacz o niekwestionowanym dorobku w zakresie stylistyki. Znane są prace A. Wilkononia – bo o nim i jego najnowszej książce tu mowa – z zakresu stylistyki ogólnej i polskiej, por. m.in. Wilkoń 1976, 1987 (2. wyd. 2001) i 1999 (por. także jego rolę jako założyciela i redaktora kilkunastotomowej serii *Język artystyczny*, wydawanej od 1978 r. przez Uniwersytet Śląski.

Za początek lingwistyki tekstu w Polsce można uznać wydarzenie, jakim była organizowana w 1970 r. przez M. R. Mayenową konferencja. Jej pokłosiem był wydany rok później tom *O spójności tekstu*. W cieniu pozostał trochę zapomniany prekursorski artykuł Z. Klemensiewicza (1949) *O syntaktycznym stosunku nawiązania*. Wielki boom tekstowy w humanistyce polskiej i światowej w następnych latach nie przekładał się w Polsce na syntetyczne opracowania porządkujące chaotycznie i lawinowo narastającą wiedzę o tekście. Trudno za taką syn-

tezę uznać ważne, ale bardzo specyficzne i indywidualne dzieło Mayenowej (1974) *Poetyka teoretyczna. Zagadnienia języka*, czy szkic T. Dobrzyńskiej (1985, w wersji książkowej 1993) *Tekst. Próba syntezy*. Rolę akademickiego podręcznika przejął przetłumaczony i wydany w 1990 r. *Wstęp do lingwistyki tekstu* (R.-A. Beaugrande'a i W. U. Dresslera (wyd. oryginalne 1981)). O nowszych badaniach nad tekstem informuje książka A. Duszak (1998) *Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa*.

O ambicjach syntetyczno-porządkujących Wilkononia świadczy druga część tytułu – *Wstęp do lingwistyki tekstu* – wyraźnie nawiązująca do gatunku podręcznik akademicki i do nazwy opracowania badaczy austriackich, a także tytuły części książki: I. *Problematyka tekstu*, II. *Problematyka spójności tekstu*, III. *Ponadgatunkowe struktury tekstowe*, IV. *Teksty a gatunek*, V. *Typologia gatunków*. Nie znajdziemy w nich jednak tylko klasycznego zobiektywizowanego wykładu, zorientowanego na obiekt zainteresowania – tekst. Sporo tu krytycznych analiz cudzych poglądów, nie wolnych od tonu polemicznego i wyrażania osobistych wręcz przekonań, które autor chyba nie zawsze stara się w pełni uzasadnić. Wilkoń odwołuje się do osiągnięć światowej lingwisty-

ki tekstu, ale nie sposób nie zauważyć, że jego praca wyrasta przede wszystkim z dokonań polskich.

Punktem wyjścia dla autora jest wstępne określenie: „Tekst w naszym ujęciu to przekaz pisany lub oralny tworzący skończony lub nieskończony ciąg zdań lub jedno zdanie (bądź wyrażenie w funkcji zdania), związany z określonym gatunkiem, funkcją i strukturą semantyczną ponadzdaniową. Jest to ciąg linearny, który jednak ma też strukturę paradygmatyczną, pionową w zakresie organizacji semantycznej tematu” (s. 9).

Na takim pojmowaniu tekstu niewątpliwie zaważyło zdecydowane odrzucenie przez Wilkonia koncepcji tekstu jako abstrakcyjnego systemowego tekstemu. Tekst dla niego to tylko produkt systemu, konstrukcja nadbudowująca się nad zdaniem (najwyższą systemową jednostką) i nie dająca się zgramatyzalizować. Nie ma on regularnej gramatyki. „Ma swoje porządki naddane, których nie da się zamknąć w system reguł (czy system struktur) działających regularnie, tworzących *langue* tekstu” (s. 21). Gramatyczność bowiem to obligatoryjność, zdanie ma swoje elementy obligatoryjne, natomiast zasady spójności przymusu nie stanowią. Kategorie tekstowe to tylko pewne konwencje kulturowe i nie można ich uznać za gramatyczne. Proponowane przez lingwistykę tekstu jako gramatyczne uogólnienia i modele rozciągają się zdaniem autora z empirią i grzeszą redukcjonizmem.

Wydaje się, że Wilkoniowe ujęcie gramatyczności jest dosyć wąskie. Nie uznaje on możliwości choćby gradualnego jej traktowania. Cechą języka jest i obligatoryjność, i wolność, swoboda użytkowników. (Charakterystyczny jest rozwój językoznawstwa – od praw językowych w XIX w. poprzez reguły do zasad w wieku XX.). Ścisłe obligatoryjne reguły nie występują na żadnym

z systemowych poziomów i nie determinują bezwzględnie uzusu. Dotyczy to także składni. Wolność językowa i kreatywność umożliwiają ograniczonym repertuarem systemowych – elastycznych – środków i kategorii wyrazić nieograniczone i zmienne treści. Wbrew niektórym opiniom sankcje za niedotrzymanie obligatoryjnych reguł, norm nie są aż tak dotkliwe, by użytkownicy języka musieli rezygnować z wolności językowej.

A zatem Wilkoń przyjmuje istnienie kategorii tekstowych, które nie mają gramatycznego charakteru, choć mogą ulec daleko idącej konwencjonalizacji, „jakby gramatyzacji” (s. 40). Krytykuje tzw. kryteria tekstowości Beaugrande’a i Dresslera, natomiast nawiązuje do Galperina (Гальперин 1981), m.in. w ustaleniu korelacji kategorii (s. 43): skończoność – nieskończoność (fragmentaryczność), konstrukcja ramowa (z początkiem i końcem) – konstrukcja otwarta, autosemantyczność – konsytytywność, integralność (części tekstu) – amorficzność, ciągłość – rozczłonkowanie, retrospekcja – brak retrospekcji, prospekcja – brak prospekcji (elementów kataforycznych, profetycznych). Nie są to wszystkie wydzielane przez niego kategorie, por. też kategorie czasu, przestrzeni, kohezji, modalności (ujmowanej w szerszym wymiarze semantycznym niż modalność składniowa), osoby (podmiotowości) i intertekstualności. Tym trzem ostatnim kategoriom autor poświęca nieco więcej miejsca.

W części II poświęconej problematyce spójności próbuje Wilkoń rozróżnić kohezję, koherencję i presupozycję. *Kohezja*, czyli spójność gramatyczno-formalna zdań, ma wykładniki uchwytne powierzchniowo (środki morfologiczne, zaimki w funkcji anaforycznej, syntaktyczne wykładniki ciągłości, figury składniowo-tekstowe, środki parajęzykowe). Jedne z nich działają na krót-

kich odcinkach tekstu, inne odnoszą się do partii odległych (relacje streszczające, powtarzalne epitety postaci itp.). *Koherencja* to „właściwość jednotematycznego tekstu wielozdaniowego, polegająca na zaznaczaniu związków logicznych i semantycznych, scalaniu elementów semantycznie jednorodnych” (s. 71). Jej wykładnikami są m.in. powtórzenia leksykalno-semantyczne, układy kontrastowo-semantyczne (np. antonimy, zdania z negacją), struktury typu: pytanie – odpowiedź i wypowiedzenia metatekstowe). W przeciwieństwie do kohezji i koherencji *presupozycja*, czyli wiedza, którą dana wypowiedź w określonej sytuacji zawiera implicytnie, werbalizacji nie posiada lub ma ją w niewielkim stopniu. Wpływa ona na sposób werbalizacji, wybór informacji, możliwość dokonywania przeskoków tematycznych, a także na wprowadzanie podtekstów oraz realizację funkcji illokucyjnych i perlokucyjnych.

Najobszerniejsze partie pracy Wilkonii poświęcone są strukturom tekstowym, tj. w części III (s. 107–193) w terminologii autora *semantycznym typom wypowiedzi* (narracja, opis, struktury rozważająco-komentujące) i *formom podawczym* (monolog i dialog), natomiast w części IV i V (s. 195–273) – gatunkom. Wiele tu polemik z niektórymi ujęciami narratologicznymi i deskryptologicznymi, oraz genologicznymi (m.in. z M. Bachtinem i A. Wierzbicką), a także celnych obserwacji wyrastających z analiz konkretnych polskich tekstów artystycznych (od A. Mickiewicza i H. Sienkiewicza po B. Schulza, W. Gombrowicza i O. Tokarczuk) oraz nieartystycznych, w których częste są struktury komentująco-rozważające (dywagacje). Nie unika autor prób porządkowania złożonej materii oraz wskazywania kwestii dyskusyjnych i słabo rozpoznanych. Rozbiła uogólniające i rozpowszechnione, a nie zawsze wystarczająco uzasadnione przeko-

nanie, zderzając je z konkretną tekstową rzeczywistością.

Przyjrzyjmy się bliżej Wilkoniowej genologii. Określając gatunek, bierze pod uwagę kilkanaście cech, m.in.: funkcję tekstu, związek z sytuacją, właściwości kompozycyjne, rozmiar, stabilność cech gatunkowych, związek z cechami stylowymi i z innymi gatunkami („intergatunkowość”), związek z określoną kulturą, aspekt historyczny. Podana definicja gatunku brzmi: „gatunek jest typem tekstów blisko spokrewnionych, mających tę samą (lub podobną) funkcję, dystrybucję semantyczną i formalną określonych cech językowych oraz związek z kulturą i pragmatyką komunikacji danej wspólnoty etnicznej” (s. 200).

Biorąc pod uwagę stopień konwencjonalizacji gatunku, wyróżnia Wilkoń gatunki:

skodyfikowane (gatunki administracyjne przede wszystkim), *utrwalone* (np. modlitwa, regulamin), *skonwencjonalizowane* (np. sonet wśród gatunków artystycznych), *częściowo skonwencjonalizowane* (dające dużą swobodę oraz możliwość transformacji), *nieskonwencjonalizowane* (np. klótnia, plotka) i *nowe*. Powyższe typy wydziela na podstawie obserwacji empirycznej. Nie jest to jakaś rygorystyczna systematyzacja. Budowanie takiej systematyzacji proponuje wiązać z odmianami funkcjonalnymi języka, za wyjściowy przyjmując podział na gatunki literackie i nieliterackie oraz układ rodzaje – podrodzaje – gatunki – odmiany gatunkowe – indywidualny tekst. W jego typologii znalazły się więc następujące typy gatunków: A. gatunki literackie oraz B. gatunki nieliterackie: 1. mówione, 2. mowy oficjalnej, 3. teksty publiczne, 4. mowy kulturalnej, 5. mediów, 6. naukowe, 7. religijne. Każdy z typów został mniej lub bardziej szczegółowo omówiony i zilustrowany zespołem gatunków. Dużo tu cennych i trafnych obserwacji oraz polemicznych uwag w sto-

sunku do dotychczasowych genologicznych ustaleń.

Rzeczywiście cechą Wilkoniowej syntezy jest „niepodręcznikowość”, „otwartość” i dyskusyjność, skierowana swoim polemicznym ostrzem na schematy i „dogmaty” logiczno-matematyczne, strukturalistyczno-semiotyczne i teoriokomunikacyjne. Autorowi bliskie jest podejście filologiczno-hermeneutyczne oraz językoznawcze metody analiz i typologicznych uporządkowań. Jako filolog-empirysta w centrum stawia realny tekst-wytwór. Wyraźnie niechętnie odnosi się do tych generalizacji humanistyki, które odżegnują się od ujmowania zjawisk związanych z człowiekiem (w tym językowych) w kategoriach cech indywidualnych.

Można zarzucić Wilkoniowi pewną wybiórczość, pomijanie i chyba niedocenia nie pewnych wątków obecnych we współ-

czesnym myśleniu o tekście (por. van Dijk 1997). Jego temperament polemiczny sprawia, że czasami bywa zbyt jednostronny i niesprawiedliwy w ocenach. Ale na pewno otrzymaliśmy książkę wyrazistą i ważną, która będzie stanowiła punkt odniesienia w dalszych dyskusjach.

Wątki stylistyczne w książce są liczne, choć nie pierwszoplanowe. Nie ulega jednak wątpliwości, że *Spójność i struktura tekstu* ma bezpośredni i silny związek z problematyką stylistyczną, a zatem zainteresuje stylistyków niezależnie od ich orientacji teoretyczno-metodologicznej. Styl przecież integralnie wiąże się z tekstem. Mam cichy żal do Wilkonii-stylistyka, że nie podjął bardziej zdecydowanie problemu stylu. Ale to według mojej koncepcji stylu stanowi on jedną ze struktur tekstowych (Gajda 1982 i 1983).

Literatura

- Beaugrande R.-A., Dressler W. U., 1990 (1981), *Wstęp do lingwistyki tekstu*, Warszawa.
 Dijk T. A. van, 2001 (1997), *Dyskurs jako struktura i proces*, Warszawa.
 Dobrzyńska T., 1985, *Tekst. Próba syntezy*, „Pamiętnik Literacki” z. 2, (wyd. książkowe: Warszawa 1993).
 Duszak A., 1998, *Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa*, Warszawa.
 Gajda S., 1982, *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*, Warszawa.
 Gajda S., 1983, *Styl jako humanistyczna struktura tekstu*, „Z polskich studiów slawistycznych”, seria VI, t. 2.
 Гальперин И., 1981, *Текст как объект лингвистического исследования*, Москва.
 Klemensiewicz Z., 1949, *O syntaktycznym stosunku nawiązania*, „Slavia” nr 1-2.
 Mayenowa M. R., 1974 (wyd. 2 1978), *Poetyka teoretyczna. Zagadnienia języka*, Wrocław.
 Wilkoń A., 1976, *O języku i stylu „Ogniem i mieczem” H. Sienkiewicza. Studia nad tekstem*, Kraków.
 Wilkoń A., 1987 (2. wyd. 2001), *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*, Katowice.
 Wilkoń A., 1999, *Język artystyczny. Studia i szkice*, Katowice.

Stanisław Gajda (Opole)

Čechová, Marie. *Komunikační a slohová výchova*. – Praha: Institut sociálních vztahů-nakladatelství, 1998. – 226 s.

“Echo paradigmatickej zmeny” – povedané slovami známeho slovenského sociolinguistu Slavomíra Ondrejoviča – vstúpilo do frekvenčného spektra prirodzeného jazyka a začalo ovplyvňovať jazykovedu aj v stredovýchodoeurópskom priestore v polovici 80. rokov 20. storočia. Posunu od dovtedajších výrazne normatívne (štruktúrno-systémovo) orientovaných prístupov k širším, inter-/multidisciplinárne ladeným koncepciám v lingvistike a jej aplikáciách sa vcelku očakávané nevyhol ani priestor vyučovania slohu a slohovej výchovy vo vtedajších československých podmienkach. Je popritom zaujímavé, že komunikačným osciláciám sa nikdy ne(u)bránil žiaden hodnotnejší príspevok v domácej jazykovede prinajmenšom od éry Pražského lingvistického krúžku. “Komunikačná jazykoveda” sa však vydatorene rozvinula aj pod tlakom požiadaviek slohovej roviny a slohového vyučovania ako súčasti výchovy k úspešnej, presvedčivej a kultivovanej medziľudskej interakcii. Syntetický diachrónno-synchrónny pohľad na poznatky v oblasti komunikácie a štýlu, na komunikačný aspekt vyučovania s dôrazom na jeho vlastnú technologickú stránku poskytuje svojím spôsobom ojedinelá publikácia renomovanej českej autorky, predurčená na uplatnenie nielen v domácom (českom, slovenskom), ale aj v širšom vedeckom a pedagogickom svete.

Univ. prof. Dr. Marie Čechová, DrSc., koncepcne ukotvuje svoje dielo predovšetkým v staršom Vyučování slohu (Úvod do teorie). – Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1985. V spomínanej monografii si už v polovici 80. rokov vytvorila predmostie na nové rozpracovanie poznatkov v oblasti štýlu a komunikácie. Všetky kapi-

toly pôvodnej knihy obnovila a doplnila, zvýrazniac predovšetkým komunikačné stránky vyučovania. Toto obohatenie sa prejavilo v širšej ponuke cvičení a rozšírení metód o projektovanie, dramatickú výchovu a pod. Recenzovaná knižná práca metodologicky rozvíja hlavný cieľ nielen svojej predchodkyne, ale aj všetky vedecké úsilia autorky – ponímanie slohovej výchovy ako spolutvorcu výchovy k funkčnej, premyslenej a obvykle i precítenej komunikácii. Autorkina koncepcia rešpektuje všetky atribúty komunikačného procesu, teda parameter tvorby, prenosu, príjmu, spracovania a využitia komunikátu tak, aby komunikant získal reálne a trvalé vlastnosti komunikačne kompetentného, individuálne a spoločensky úspešného jednotlivca.

S ohľadom na strechový zámer – rozšírenie teórie slohu a slohového vyučovania o multidisciplinárne ladené koncepcie – sa M. Čechová celkom prirodzene musela vysporiadať s terminológiou, ktorá sa uplatňuje pri komunikačných prístupoch. Vymedzeniu pojmov, požiadavkám kladeným na jazykový prejav a sloh a možnosťam komunikačnej slohovej výchovy je venovaná 1. kapitola Propedeutika komunikácií a slohovej výchovy. Autorka rešpektuje nosnosť a priehľadnosť termínov komunikácia a komunikačná výchova. Uvedomuje si obsahovú nepriežračnosť pomenovania sloh v teoretickom i didaktickom zmysle. Nerezignuje však naň a zdôrazňovaním komunikačných stránok modernej slohovej výchovy navrhuje prikloniť sa k dvojzložkovému termínu-pojmu komunikácia a sloh. Odborné pomenovanie sa úspešne ujalo aj v učebniciach a príručkách z konca 90. rokov.

391

V tejto súvislosti nemožno neuviesť najvýznamnejšie požiadavky a kritériá, ktoré by mal mať moderný, premyslený a vypracovaný text – komunikatívnosť, výstižnosť, slohovú vhodnosť a vycibrenosť jazykového prejavu (s. 16). V oblasti výchovy a vzdelávania sa tieto požiadavky ponímajú ako ciele a úlohy vyučovania. Hlavným (dodajme, že v školskej praxi aj najnáročnejším) cieľom slohového vyučovania je vypestovanie schopnosti utvárať kultivovaný jazykový prejav podľa funkcie a komunikačnej situácie. Takto ponímaný cieľ je posunom voči tradičnejším názorom na ciele vyučovania slohu ako utváraní vedomostí, schopností a ich vrcholu – návykov. Praktické stvárnenie koncepcie M. Čechovej prinajmenšom od roku 1985 okrem domácich rozvinutí možno nájsť aj v slovenských podmienkach. V českom kontexte komunikačne orientovaných štylistických prác osobitnú dôležitosť získava publikácia autorov Čechová, Marie – Chloupek, Jan – Krčmová, Marie – Minářová, Eva. *Stylistika současné češtiny*. – Praha : Institut sociálních vztahů-nakladatelství, 1997. – 282 s. Na Slovensku pozri Slančová, Daniela. *Praktická stylistika*. 1. vyd. – Prešov : Slovacontact, 1994. – 180 s.

Na leitmotíve diela – komunikačnom podloží – stavajú aj ďalšie kapitoly. Autorka po spriežračení sémantických stránok v nosníkoch komunikačnej terminológie v 2. kapitole systematicky vytvára sieť, vhodnú na uplatnenie pri didaktickej aplikácii. Argumenty na úvahy hľadá a nachádza aj v historických exkurzoch. Pohybuje sa na osi od náhľadov J. Jungmanna cez koncepcie príslušníkov Pražského lingvistického krúžku až po K. Hausenblasa, M. Jelínka a M. Čechovú, vyzdvihujúc práve Jungmannovu Slovesnost aneb Sbíрку příkladů s krátkým pojednáním o slohu (1820). V nej i napriek takmer dvestoročnému odstupu je zreteľne prítomné komunikačné hľadisko

pri vyučovaní slohu a vo výchove k primeranému dorozumievaniu. Diachrónno-konfrontačný prístup sa uplatňuje aj v prehľadových podkapitolách o vývine a profilovaní funkčných jazykových štýlov, slohových postupov/útvarov a ich mieste v štylistike a v školskej praxi (podkapitola 2. 3). Teoretické postrehy, úvahy a konštatácie sa popri vzťahových záležitostiach z polygónu jazyk – pravopis – sloh postupne preklápajú do výrazne komunikačne ponímaných aplikačných polôh. Máme na mysli pristavenia sa pri formách prejavu vo vyučovaní, úlohách dialógu pri produkčnom a reprodukčnom slohu, zamyslenia sa nad miestom a poslaním frazeológie v živote spoločnosti, hlavne v komunikácii mládeže a pod.

Priebeh medzi všeobecnejšími pasážami a praktickým (“školským”) poňatím komunikačnej a slohovej výchovy predstavuje 3. kapitola. Autorka v nej sústredene upriamuje pozornosť na samotných účastníkov “slohového” komunikačného reťazca. Vo vzťahu učiteľ – žiak sa orientuje na parameter tvorivosti žiakov. Oproti ustáleným, tradičnejším pedagogickým náhľadom pri skúmaní tohto činiteľa neponecháva bokom ani požiadavky na tvorivého učiteľa. Za hlavný zhmotnený prejav v pedagogickej interakcii medzi učiteľom a žiakom považuje rečové správanie sa medzi oboma účastníkmi. Stranou neponecháva ani ženské a mužské osobitosti školskej komunikácie a neverbálne zložky komunikačných aktov. Všetky skutočne komunikačne podmienené vektory sa totiž bezo zvyšku bytostne prejavujú na výsledku – komunikáte (texte), obnažujú sa v jeho tvare a vtlačajú sa do tváre produktu v riadenej, premyslenej, zmysluplnej didaktickej konštelácii.

Rozvinutiu komunikačnej koncepcie slohového vyučovania a výchovy sa venuje 4. a 5. kapitola publikácie M. Čechovej. Autorka zameriava pozornosť na metódy práce a zís-

kavania štylistických znalostí a skúseností. Osobitný dôraz pritom kladie na prípravnú fázu, ktorá sa stáva nevyhnutným a hodnotným predpokladom na komplexné slohové práce. K všetkým uvádzaným metódam ponúka skutočne pestrú paletu cvičení s množstvom inšpiratívnych motívov a tematických okruhov. Toto vyústenie úvah je nesmierne cenné nielen pre skúseného pedagóga, usilujúceho sa o nerutinizovaný prístup. Využije ho predovšetkým začínajúci učiteľ, ktorý má ambície fungovať v škole ako tvorivý, nekonvenčný typ, schopný zaujať, aktivizovať a primerane oceniť svojich komunikačných partnerov – žiakov. Pristavenie sa pri hodnotení v slohovej zložke predmetu je potom v tomto kontexte vôbec nie nečakané či nadbytočné.

Úroveň a hodnota slohového vyučovania neodmysliteľne súvisí o. i. aj s modernými, kvalitnými učebnicami. Autorka pristupuje k ich hodnoteniu konfrontáciou s predchádzajúcimi koncepciami. V starších učebniciach panoval výrazný nepomer medzi jazykovou a slohovou zložkou, medzi teóriou a praxou a medzi poznávacími a jazykovými cvičeniami. Napr. jazykové učivo oproti slohovej zložke v učebniciach z 50. rokov prevažovalo takmer desaťnásobne (s. 180). Odklon od starších koncepcií učebníc predstavujú predovšetkým prístupy z 80. rokov a experimentálne a alternatívne učebnice z 90. rokov.

V Českej republike v základných a stredných školách t. č. fungujú viaceré učebnice, schválené republikovým ministerstvom školstva. Na Slovensku sa od polovice 90. rokov spracúvajú a úspešne používajú učebnice pre základné školy (E. Tibenská a kol.), ktoré sa dôsledne pridržiavajú komunikačnej koncepcie vyučovania jazyka a slohu. Komunikačnú a slohovú výchovu našťastie nepovažujú za nadstavbu či – expresívnejšie – akýsi appendix k “vyučovaniu o jazyku”. Pre-

dovšetkým produkčný sloh ponímajú ako východisko a finále kultivovaných, funkčne a situačne orientovaných komunikátov.

Osobitnou črtou najnovších koncepcií a aktuálnych učebníc je nadväzovanie na všetky pozitívne teoretické a metodologické hodnoty, ktoré sa overili v českých a slovenských podmienkach prinajmenšom počas posledných dvoch storočí. V tomto prístupe sa exponuje “zlatá stredná cesta”, pomáhajúca účelne, efektívne a nezriedka i efektne dopracovať sa ku kľúčovému cieľu – pestovať schopnosť kultivovaného jazykového prejavu.

Aj z riadkov recenzie akiste vyplynie poznanie, že Komunikačná a slohová výchova si nenárokuje na uplatnenie výhradne v teoretickej oblasti. Popri ambíciách inšpirovať jazykovedcov či tvorcov učebníc komunikačnými súvislosťami v štylistike a štýle jej vôbec nie nepodstatným cieľom je hľadať a nachádzať si miesto aj medzi príslušníkmi tvorivej pedagogickej komunity. Túto viac-rozmernosť podporuje aj bohatý pramenný materiál. Adresát-príjemca má poruke súpis odbornej literatúry, vybraných učebníc, cvičebníc a metodických príručiek od polovice 20. storočia dodnes vedno s prehľadom učebných plánov/osnov, ktoré ovplyvňovali “slohové vyučovanie a výchovu” viacerých generácií v českých a slovenských podmienkach.

Publikáciu prof. Marie Čechovej možno bez rizika nadsadenia či zveličovania považovať za fundovaný, syntetický, precízny príspevok do modernej štylistickej teórie a didaktiky vyučovania jazyka a slohu v (prinajmenšom) slovanských podmienkach. Toto ohodnotenie nadobúda svoju cenu istotne aj pod vplyvom nezanedbateľného človečenského prístupu, charakteristického pre osobnosť autorky, jej vedecké a odborné aktivity a pre celú doterajšiu tvorbu.

Vladimír Patráš (Banská Bystrica)

Ново Вуковић, Пуџеви *стилистичке идеје*, Универзитет Црне Горе – Јасен, Подгорица – Никшић, 2000, 235 с.

Понекад је и судбина приказа књига непредвидљива. Овај је писан за живота Нова Вуковића, редовног професора Филозофског факултета Универзитета Црне Горе и редовног члана ЦАНУ, аутора књига *Иза јраница мојуће* (1979), *Пријовиједање као ојсесија* (1980), *Ојледи из књижевности* (1984), *Пријовијеће Сјефана Мићрова Љубише* (1985), *Увод у књижевност за дјецу и омладину* (1989. и 1996). Нажалост, прерани одлазак аутора приморао је приказивача да из прве верзије приказа одстрани сугестије за друго издање ове књиге, које је са задовољством ишчекивао.

Шта је стил? Како дефинисати стилистику и када она настаје? Да ли постоје стил епохе, појединца, књижевног дела? На који начин се око стилистичке идеје постепено формира стилистичка мисао и како идеја еволуира? Ово су само нека од питања која је, често управо у форми упитних реченица, Вуковић поставио у студији *Пуџеви стилистичке идеје*. Аутор је пошао од централног појма *стилистичке идеје*, идеје „да *стил* постоји као феномен (теоријски, научни, семиолошки) који се може запазити, описивати и проучавати“, констатујући да је идеја стара више од два и по миленијума, али да је тек у XX веку конституисана модерна стилистика. Будући да, практично, тако постоје праисторија и историја стилистике, као и њен актуелни тренутак, Вуковић је пратећи путеве развоја стилистике нужно укрштао дијахрону и синхрону перспективу, иако их је сосировски формално разделио на два дела књиге (први, *О ојшћим појмовима и проблемима стилистике*, наглашено

синхронијски, и други, доминантно дијахронијски, *Пресјек развоја стилистичке мисли*).

Након нужних разграничења у првом сегменту књиге, везаних за однос стилистике и лингвистике те стилистике и поетике, и након одређења појма *стил* кроз глобални однос индивидуалног и општег у њему, Вуковић је дао преглед савремених теорија стила: теорија избора, норма – отклон, денотација – конотација, варијације, семиотичка теорија. Могућности и домете анализе стила у не само књижевном дискурсу аутор је илустровао моделима Шпицера, Рифатера, Кајзера и Виноградова. При подели стилистике држао се традиционалних концепција, не иновирајући их, али често полемишући са појединим одређењима. Пажњу привлаче одлична Вуковићева запажања о нпр. рањивости хипотезе Б. В. Томашевског о „доброгласности“ (на стр. 70–71) или о перспективама стилистике жанра (стр. 99).

Поред информативних поглавља о лингвостилистичкој и функционалној стилистичкој, Вуковић је акценат ставио на најактуелније питање савремене концепције стилистике – *стилистичку теорију*, улазећи у фундаментално питање односа стилистике и дисциплина попут лингвистике текста, анализе дискурса, прагматике и сл. И овде је Вуковић био спреман на полемику, па се тако прикључио оној између „континуалиста“ и „дисконтинуалиста“, улазећи у саму концепцију стила у тексту и односа стилско – естетско (стр. 101–102). Ово поглавље сигурно ће посебно привући читалачку публику заинтересовану за не само лингвистичко

одређивање појма *шексџ*, који је још увек недовољно дисциплинарно одређен и заснован, поготово у српској лингвистици.

Информативност првог сегмента књиге подиже и поглавље о релевантним актуелним проблемима стилистике, сагледаним кроз призму Гирових поставки и њихових каснијих, па и будућих, разрада (идиоматологија, стилистика композиције, стил и писање, стилистика и књижевна критика, однос језик – мисао, синхронија и дијахронија, упоредна стилистика, однос стилистике и статистике). Расправљајући о стилу и писању Вуковић се определио за критику чак и великих ауторитета попут данас свеприсутног Ролана Барта: „Одиста, нужно је, и без Гироове оштрине, поставити питање: Да ли је Барт сувише персонализовао појам стила? Истовремено, намеће се и питање: Да ли је увођењем новог појма (*писање*) сузио и преполовио поље на ком дјелује суштински јединствен феномен? Треба, такође, констатовати да се Бартов појам *писања* одржао у многим модерним теоријским радовима, али се не би могло рећи да је ни до данас верификован с аспекта савремене стилистике“ (стр. 125).

У другом делу књиге сагледана је еволуција стилистичке мисли и идеје, почевши од античких времена и егзистенције древне реторике, преко утемељења модерне стилистике у првој половини XX века (женевска школа, руски формалисти, прашка школа, феноменолози), све до савремених праваца (нова реторика, семиостилистика и друго).

Иако Вуковићева студија спада у категорију прегледних, аутор није пропустио прилику за егзактно истраживање сопствених погледа путем доследно спроведеног метода: после интерпретације

теорије или правца обавезно следи ауторов коментар, критички суд, у којем се прво истичу квалитети а на крају недостаци и ограничености одређене стилистичке идеје. Тако је у закључку поглавља о једном од три најзначајнија правца у модерној стилистици, најчешће именованим као *стил епохе*, аутор истакао: „Овај стилистички правац, који је истакао на индивидуални карактер стила, имао је крупних недостатака, било да се радило о схватању стила као историјске било као аисторијске категорије. Први велики недостатак има коријене у чињеници да се тај правац зачео у нејезичким умјетностима и да се из њих, некако сувише директно, и без поштовања њене специфичности, пренио у књижевност“ (стр. 192–193).

Вуковић је пред себе поставио изузетно сложен задатак да читаоцу понуди детаљан увид у развој стилистике, свестан принципијелних ограничења при селекцији. Рецепијент би тако аутору могао замерити на изостављању појединих стилистичких идеја и у време пре (нпр. Шопенхауерових) а нарочито након конституисања и експанзије модерне стилистике. Утемељење примедбе тицале би се запостављања словенских стилистичких тј. реторичких идеја, нпр. у време барока, у поглављу *Стилистичка идеја у оквиру старе реторике* и потпуног искључивања домета православног беседништва (па и домета нашег проповедника Гаврила Стефановића Венцловића) при анализи хришћанске реторике, што ствара одређени утисак ауторовог „западноевропоцентризма“. Чини се да је он ненамерно проишао из ауторове наглашене склоности ка француској стилистици, чије је и најсавременије домете, истакнимо, изврсно познавао, а која је углавном окренута

француском језику и књижевности. Отуда и доминација француских наслова (преведених и непреведених) у списку литературе, очито на рачун руских – свакако не мање значајних, као и других словенских (сви наведени наслови објављени у преводу на српски језик).

Чини се да би се под наслов ове студије сјајно уклопило и поглавље о развоју српске стилистичке идеје, почевши од Богдана Поповића, преко Александра Белића, Миливоја Павловића, Јована Вуковића и Душана Јовића, па до Радоја Симића, Новице Петковића, Бранка Тошовића, Милоша Ковачевића, Милосава Чаркића, Милорада Ђорџа и других.

Без обзира на ове ситније примедбе, свакако се можемо сложити са Радојем Симићем, једним од рецензената књиге, да се „Ново Вуковић показао способним да савлада све предуслове и да закорачи у велики свет хуманитета, да научни

допринос проучавалаца стила протумачи управо са платформе тога широко заснованог пројекта. Да говори о животу језика као стилског феномена, а не о техничким механизмима употребе језика, како се то обично ради у осредњим студијама.“

Написавши синтетички текст о развоју и актуелним питањима стилистике, Ново Вуковић је попунио део наших потреба за књигама са стилистичком проблематиком, као што су то у последње две године учинили и Радоје Симић (*Стилистика српског језика I*, Београд 2000, *Општа стилистика*, Београд 2001), Милош Ковачевић (*Стилистика и драматика стилских фигура*, Београд 2000) и Милосав Чаркић (*Увод у стилистику*, Београд 2002), књигом која плени ширином захвата, аналитичношћу и актуелношћу.

Александар Милановић (Београд)

Милосав Ж. Чаркић, *Увод у стилистику*, Научна књига, Београд 2002, 289 с.

Књига *Увод у стилистику* М. Ж. Чаркића конципирана је у складу са идејом аутора – као уџбеник намењен студијама на којима се проучава стилистика као посебан предмет. Садржи девет тематских целина раслојених на одељке, потцелине.

Прво поглавље насловљено као *Општа стилистичка питања* (9–29) почиње кратким историјским прегледом стилистике од настанка стилистичких идеја у старом веку, преко њеног издвајања из реторике до формирања стилистике као засебне научне дисциплине. Након дефинисања, предмета, садржаја и задатака

стилистике, изложене су *Основне јране и области стилистике* (12–21): књижевна, лингвистичка, граматичка, морфолошка, семантичка, синтаксичка итд. Дат је приказ стилистичке критике и њеног утицаја на теорију књижевности. Следе *Основне категорије и појмови стилистике* (21–26), где се разјашњавају појмови стилистике, њихове функције и употреба у стилистичким поступцима. *Јединство стилистике као науке* (26–29) карактерише стилистику као самосталну научну дисциплину са појмовима и категоријама својственим само њој и веома разуђеним предметом истраживања.

Друго поглавље *Однос стилистике и других научних дисциплина* (30–63) бави се подударностима и различитостима у предмету истраживања, приступу, методама стилистике и наука сличних њој (реторике, поетике, науке о књижевности, естетике, лингвистике, граматике, фонетике, синтаксе, семантике, статистике). Засебно су размотрене помоћне науке стилистике (61–63): лексикологија, дијалектологија, психологија, социологија.

Трећа тематска целина *Развој стилистике* (64–83), која има пет одељака, даје хронолошки приказ развоја стилистичке мисли, од античких времена, њеног обитавања под окриљем реторике, преко прегледа значајних праваца XIX века и развоја психологизма, осамостаљивања стилистике и прашке школе до модерних истраживања функционалне стилистике.

Уврштавање, наизглед тематски дисциplinираног развоја српског књижевног језика као четвртог поглавља – *Српски књижевни језик* (84–116), аутор је у уводном делу образложио чињеницом да „постоји нераскидива веза између историје српског књижевног језика и историје српске стилистичке мисли.“ Првих пет потпоглавља разматрају почетке српског књижевног језика, његове типове према употребним вредностима, одлике књижевног језика пре појаве Вука Караџића, затим особености Вукове реформе и стање српског књижевног језика на прелазу из XIX у XX век, настанак београдског стила, као и разлоге неподударности источне и западне варијанте српског језика. Одељак 4.6. *Српски књижевни језик у XX веку* (107–113) тиче се питања везаних за језичку политику и настанак једног књижевног језика за просторе четири републике бивше СФРЈ – тзв. српскохрватског/хрватскосрпског, као и одлука Новосадског договора.

Аутор покушава да разјасни релативност разлика између две варијанте једног књижевног језика и његово територијално раслојавање, критички се осврћући на језичку праксу у Србији. Издвајање нових језика из једног књижевног језика он упоређује са судбином старословенског језика у његовим редакцијама. Ово поглавље се завршава напоменама о садашњем стању српског књижевног језика и предлозима смерова истраживања. Говори се о неопходности постојања дијалектолошког атласа српског језика, велике описне граматике, дескриптивних речника и речника писаца, једнојезичних и двојезичних речника, нормирања српског језика, рада на терминологији, писања приручника, као и укључивања истраживача у актуелне светске токове и пребацивања позитивних тековина српске филологије на *електронски медиј*.

Пета тематска целина *Развој стилистике на српском језичком подручју* (117–134) хронолошки је разврстана у четири одељка која прате досадашња стилистичка проучавања, од традиционалне до модерне и функционалне стилистике, затим приручнике монографије, студије и радове који су посвећени некој од стилистичких анализа, као и недостатке досадашњих стилистичких проучавања.

Ојшћа и ишћања стила (135–142) баве се појмом и дефинисањем стила, посматрањем стила у најопштијем смислу, одређењем и разграничењем стила у језику и стила у књижевности.

Седмо поглавље *Функционални стилови* (143–223) представља најобимнију и најдиференциранију тематску област. Пре самог разврставања и класификације стилова аутор, са становишта функционалне стилистике, одређује факторе

који утичу на језичку форму, а они могу бити субјективни и објективни. Одељци именовани према називима функционалних стилова гранају се у по неколико подналова, углавном истоветних за сваки од њих: опште карактеристике, функције, подстиливи, жанрови, лексика, фразеологија, морфологија и синтакса одређеног стила. У оквиру књижевноуметничког стила (147–165), након разматрања особина, задатака, облика и елемената овог стила, издвајају се основни стилистички поступци са дефинисањем, разграничавањем и објашњењем сликовних средстава (тропа) и изражајних средстава (стилистичких фигура). Следе појединачно и детаљно представљене две функције књижевноуметничког стила – естетска и поетска. Код одељка 7.2. *Научни стил* (166–178) извршена је јасна и прецизна диференцијација овог стила према *научном* и *наставном* његових обележја на три подстила: чисто научни, научно-наставни и научно-популарни. Сваки од подстилова је размотрен и одређен према својим језичким особеностима и употреби изражајних језичких средстава помоћу којих се остварује. Излагање о публицистичком стилу (179–199) пружа комплетан приказ његове структуре, истичући при том поделу на жанрове и објашњења форми новинарског изражавања, издвајање новинско-публицистичког подстила (језик новина) и образлагање његових конструктивних обележја. Такође су истакнуте морфолошке, лексичке, синтаксичке и фразеолошке особине публицистичког стила. Потпоглавље 7.4. *Административни стил* (199–211) одликује се систематичном класификацијом његових жанрова (законски документи, друштвено-политички документи, дипломатска документа, званична саопштења, радни документи,

лични документи) и форми помоћу којих се они реализују. При представљању основних обележја разговорног стила интересантна је целина *Језик јесенова* (219–223), где се уз многобројне примере дају два начина класификације гестова – прва, коју истраживачи најчешће користе и друга, *друкчија и свеобухватнија* Д. Мориса.

Осмо поглавље *Лингвистика текста* (224–250) после кратког осврта на историјат проучавања текстова упознаје читаоце са основним обележјима и појмовима структуре текста (макросинтаксички/микросинтаксички, тематска прогресија и њени типови, тема/рема). Посебно су издвојени и разјашњени катафорички и анафорички односи у тексту, тј. катафоричка и анафоричка средства. Последња два одељка овог поглавља нуде преглед тренутно у свету и код нас, актуелних теоријских и практичних метода чији је предмет анализа текста. Осим образлагања оријентација појединих истраживача назначени су и развојни правци српске лингвистике текста.

Девета, последња тематска целина посвећена стилистици текста садржи четири потцелине. У оквиру излагања о задацима стилистике текста представљена је схема основних категорија текста (садржаја и форме) и појмова које оне укључују. Одељак *Конструктивни јасноћуици и средства стилистичке изражајности* (259–262) садржи табеларно приказане карактеристике основних композиционих типова према В. Водницову. Поглавље се завршава указивањем на најбитније факторе стилистичке анализе текста, као и углове посматрања појединих истраживача који су се њом бавили.

На крају књиге наведена је обимна и комплетна библиографија радова и кори-

шћене литературе, која може послужити као извештај регистар имена аутора и истраживача који су се бавили (или се још баве) стилистичком проблематиком.

Методолошка систематичност у излагању погодује уџбеничком конципирању сложене стилистичке материје.

Нађа Вуловић (Београд)

Бранко Тошовић, *Функционални стилови*, Београдска књига, Београд 2002, 574 с.

399

Ако се за неку стилистичку дисциплину може констатовати да се у српској средини последњих година нагло развија, макар и пролазећи кроз многе отпоре и лутања, онда то важи за функционалну стилистику. Након социолингвистичког погледа на ову област лингвистике, изнесених у књизи Милорада Радовановића *Социолингвистика* из 1986. године, и правих темеља које јој је, ослањајући се углавном на теоријске домете развијене у словенским центрима науке, поставио Бранко Тошовић у књизи *Функционални стилови* из 1988. године, чини се да је прави залет функционална стилистика ухватила код нас крајем 20. и почетком 21. века. Тако се 1998. године појављује књига Радоја Симића *Општа стилистика*, где се функционална стилистика посматра као прагматичка дисциплина. Ново Вуковић 2000. године објављује *Путице стилистичке идеје* и анализира у краћем поглављу и пут функционалности стилистичке идеје. Много више пажње овој области поклања Милосав Ж. Чаркић у уџбенику *Увод у стилистику*, штампаном средином ове, 2002. године. Крајем лета исте године Радоје Симић и Јелена Јовановић објавили су књигу *Основи теорије функционалних стилова*. Коначно, у септембру 2002. године је на 32. међународном састанку слависта у Вукове дане лингвистичка тема била *Функционално*

раслојавање српског стандардног језика, а у исто време се појавила и нова књига Бранка Тошовића, са старим насловом – *Функционални стилови*.

Кажемо нова књига, јер се ни у ком случају не може говорити о новом издању значајне књиге из 1988. године. Додуше, лако видљиве везе постоје. Увод (11–17) и прва два поглавља – *Стилистика*. *Стил*. *Функционални стил* (19–100) и *Стил као информација* (101–168) – задржали су у великој мери исту структуру, али су вршене одређене садржајне и стилске корекције (нпр. *Iako je Jugoslavija ostala gotovo po strani osnovnih stilističkih tokova: Iako je serbokroatistička stiliстика ostala isto po strani osnovnih stilističkih tokova*, и сл.).

Део другог поглавља посвећен сербокроатистичкој функционалној стилистици (стр. 39–42) значајно је обогаћен новим библиографским подацима, што, нажалост, не важи у одговарајућој мери и за преглед страних токова у овој области.

Наредних пет поглавља, тј. преко 240 страна текста – што је само по себи обимна књига, представљају нови текст. Наслови ових поглавља посвећени су појединачним функционалним стилима, класификованим према ауторовим и, углавном, општеприхваћеним критеријумима код нас: *Књижевноумјетнички*

Стил 2002

стиил (169–298), *Публицистички стиил* (299–327), *Научни стиил* (329–354), *Административни стиил* (355–379) и *Разговорни стиил* (381–405).

Сјајна Тошовићева теоријска поткованост и упућеност у савремену словенску и западноевропску литературу омогућила му је лако кретање кроз неретко замршена питања интердисциплинарног приступа, који се у функционалној стилистици намеће као неминован. Вредно је истаћи да су решења компликованих класификација најчешће пропраћена врло функционалним илустрацијама и схемама, које у овој књизи (за разлику од појединих у претходној књизи *Korelacijska sintaksa*) нису оптерећене превеликим бројем елемената и корелација, те у пуној мери олакшавају поимање изнетог.

Највише пажње, у складу са праксом и у свету и код нас, посветио је Тошовић књижевноуметничком стилу (кФС), па је диспропорција између обима поглавља очита. Већ у уводној напомени аутор кФС пореди са осталима и примећује да се „толико издваја да га неки уопште не сматрају функционалним стиллом. Ширином, максималном слободом избора, полистилематичношћу, естетском усмјереношћу кФС се налази у опозицији према свим Ф-стиловима“ (169). При анализи кФС Тошовић посебну пажњу поклања појму информације у књижевном делу, затим начину излагања, сликовитим и изражајним средствима, те појмовима из естетике: моделовању, естетици уметничког поступка и естетизацији. Иако је о песничком језику из угла стилистике и лингвистике код нас писано много, што се види из библиографије у овој књизи, посебну вредност *Функционалних стиилова* видимо управо у приступу овом проблему, приступу који је код Тошо-

вића, у складу са насловом књиге, строго функционалностилистички.

Поглавља посвећена осталим функционалним стиловима у одређеној мери су структурно унификована. Наиме, у свима опажамо тачке посвећене лексичкој, морфолошкој и синтаксичкој структури, тј. онима које се неизоставно морају описати у сваком функционалном стилу. Штета је што су ова, изузетно значајна, питања за проучавање функционалне раслојености савременог српског стандардног језика остала неразрађена у детаљима, тј. изнесена више на нивоу општих напомена, изузимајући анализу кФС. На пример, синтаксичкој структури публицистичког стила посвећен је 21 ред текста, научног стила – 15 редова, административног и разговорног стила – по 9 редова. Стиче се утисак да су у књизи од 574 странице ове тачке могле бити и опширније. У односу на неке претходне стилистичке радове других аутора помак је направљен кроз анализу функционалних стилова као скупа жанрова, а не као хомогене појаве. Залажењем у детаље који су Тошовићу одлично познати (нпр. био је уредник зборника *Језик и стиил средстава информисања* из 1991. године), али за које је проценио да су непотребни у обимној синтетичкој студији, биле би избегнуте формулације попут оне да је „за кФС карактеристичан обичан ред ријечи“ (327) – која апсолутно не важи када су у питању наслови различитих савремених новинарских жанрова у свим српским дневним новинама или часописима. У тачкама о лексичкој структури запостављена је фразеологија, па се тако о публицистичкој фразеологији може прочитати само: „Што се тиче фразеологије, она се често доводи до руба клишеа“ (325). Такође, пожелели бисмо у анализама лексичке, морфолошке и синтак-

сичке структуре стилова много више примера, али је приказивач свестан у коликој би мери овакав захват повећао обим књиге.

Остале тачке посвећене су специфичним карактеристикама појединих стилова. Тако се у поглављу о публицистичком стилу (ПФС) расправља још о разноврсности, информацијској разуђености и кодном преплитању, а у поглављу о научном стилу (НФС) о разноврсности, научним подручјима и медијима и стилу научника. Поглавље о административном стилу (АФС) доноси праву о документу, стандардизацији и унификацији, стилу споразума, договора и уговора, директивном и кореспонденцијском стилу и стилу персоналних докумената. Специфичност поглавља о разговорном стилу (РФС) представља тачка о фонетској структури. Логично је овакво ауторово решење, будући да фонетски план има највећи значај управо у овом, мада не само у овом стилу. Ту су и тачке посвећене модификацијама, стандардизацији, аутору, сликовитим и невербалним средствима.

Уз увод и седам поглавља књиге налазе се и закључак (407–410), списак литературе (411–521) и скраћеница (522), резимеи на енглеском (523–534) и руском језику (535–548), предметни (549–562) и именски регистар (563–574). Као и у књизи из 1998. године, и у овој се налази врло обимна библиографија, која и сама по себи има научну вредност. Библиографија је сада, међутим, другачије конципирана, тј. одбачен је принцип груписања података према лингвостилистичким центрима (совјетска литература, чехословачка литература, остала литература – на енглеском, француском, немачком, пољском, бугарском, румунском, мађарском, италијанском, португалском, швед-

ском, корејском, данском, српскохрватском, словеначком, македонском језику), и сада је одабран само азбучни принцип. Заиста је готово неумесно овако богатој библиографији стављати икакве замерке, али сматрамо да је међу радовима на српском језику било места и за две монографије: Владиславе Петровић (*Новинска фразеологија* из 1989) и Милоша Луковића (*Развој српскога јавног стила* из 1994).

Посебне пажње је вредан Тошовићев напор да не заобилази теоријски неразрађена питања, тј. храброст да управо на њима инсистира. Као илустрацију навести ћемо само његово решење везано за разграничавање основних публицистичких видова (новинарског и монографско-публицистичког), и у оквиру првог новинарског и новинског (под)стила. Тачке о информацијској разуђености и кодном преплитању у ПФС пружају јасну аргументацију за овакву класификацију.

Многа запажања о стилу научника, нарочито са страна 340–343, биће врло занимљива и научницима који нису лингвисти, а примери су узимани из света домаће (Тесла, Пупин, Белић, Стевановић, Ивић, Пешикан и др.) и стране науке (Јакобсон, Чомски, Н. И. Толстој, Виноградов, Аפרесјан и др.).

Несумњиво је да је српска функционална стилистика, као млада дисциплина која у свету постоји тек седамдесетак година и која је код нас још млађа, у обимној књизи Бранка Тошовића добила изузетно значајно дело, дело у коме су основне ауторове теоријске поставке допуњене и разрађене. Овакав приступ проблемима које је већ обрађивао охрабрују нас у очекивању да ћемо дочекати и нове функционалистиичке радове Бранка Тошовића.

Александар Милановић (Београд)

401

Стил 2002